

lomnak kell tehát megmozdulni, hogy ez a tehetség ne vesszen kárba. A pacsiriak nem gazdag emberek, de azért annyit eddig is megtettek, hogy ötven-száz dinárért megvásárolták Kurucz Jenő sikerültebb képeit. Ez azonban csak nagyon gyenge támogatás ahhoz, hogy egy tehetség kifejlődjék.

Altalában a vajdasági föld nem szűkölködik festőtehetségben. De hiába a föld tehetségtermése, ha a tehetség kibontakozását nem tesszük lehetővé.

TÓTH BAGI I.

FIGYELŐ

Szabó Dezső:

FELTÁMADÁSMÁKUCSKÁN

A kritika megjelenése egy kicsit el-késített, de mint késői észrevételek, ak-tuális. Aktuális, mert egy nagy írónak eddig figyelmen kívül hagyott kis mű-véről szól; ugyanennek a nagy írónak forradalmiságáról, valamint immoralitá-sáról.

Hogy immoralitásáról szóljunk előbb: vannak emberek, (kritikusok, írók és olvasók), akik az íróban nemcsak a művészt nézik, hanem az embert is. Eb-ből a táborból származnak azok az erős „jelzők” Adyról és Szabó Dezső-ről, hogy pogányok, rosszhiszeműek, züllött árulók és erkölcstelenek. Már-pedig, ha ezek a megállapítások (iga-zak, vagy nem, ez most lényegtelen), az íróban az emberre vonatkoznak, akkor semmiesetre sem vonatkozthat-juk a művészre: hát még a műveire. Hogy Szabó Dezső minden sorában antisze-mita, vagy Ady Endre legjobb verseit méltóan írta-e, ez igazán mellékes. A-mikor olvasom a „Segítség”-et, a „Jaj”-t, vagy az „En menyasszonyom” és „Egy párisi hajnalon” című verseket, vérke-ringésemben lüktet a mult, a jelen, a jövő — az ezerzű élet: hol van az az érzéketlen ember, aki ilyenkor azon gondolkodik, vajjon hány liter bort ivott meg ez eddig, vagy hány egyete-mi professzort szidott le amaz a sár-gaföldig? Ha olvasni, élvezni akarunk, s rajongani a szépért, akkor... semmi közünk az emberhez, mert a művész áll előttünk.

Hasonló intrikából keletkezett an-nakidején Ady körül is a megnemértett-ség. Pedig: „A megnemértettség oly intrikák és kritikák idézik elő, amelyek az író műveinek nem teljes ismeretével íródnak.” (Gonda J.: Semper idem).

Másodsorban, hogy Sz. D. véres forradalmár-e az irodalom és a mai magyar társadalmi berendezkedések te-rén. Igen. Ez egy olyan meggyőződés, ami mindig megvolt és meglesz. Zola, Hugo, Shelley, Dostojevskij, Puskin, Ka-tona, Petőfi és Ady is a forradalomnak volt a híve. Csak a kor mindig más-más alakba önti az eszméket. A győ-zelem nagyon nehéz, mert vádaskodó-kat és konzervatívokat természetileg meggyőzni lehetetlenség.

Ellenségei és kritikásai nem sokat ártottak neki. „Valahogy úgy hallgatom őket, mintahogy az erdő hallgatja azo-kat az esztétikai ítéleteket, amelyeket egy kiránduló társaság feléje dobál“ ... — írja az „Elsodort falu” előszavá-ban, — és úgy érzem magam, mint-ha egy misztikus őserdőben kóborol-nék és hatalmas fák ölelésre tárt lomb-ait rajzolgatnám... j

Egy szegényes kiállítású könyvecs-ke ez, mely előttem hever. Az ára csu-pán 3 dinár. Az évekkel ezelőtti bor-sos árak megbuktak, míg a „Saturnus könyvek” a legszegényebb kezekbe is eljuttatták az élő irodalom újdonságait. Három dinár Szabó Dezső legújabb könyve, a „Feltámadás Makucskán”.

Igazán olcsó pénzért egy kis ma-

gyar sírás. „A piacra volnánk, hol áll a vásár: érints vevő és hullj reám sár”. (Ady).

Az előszó oly nagy hozzáértéssel és az író műveinek teljes ismeretével írott tanulmány, amilyen még eddig Szabó Dezsőről nem igen írtak. Csanády György előszava igazi és mondhatni, teljesen objektív. Az első sorokból érezni, hogy ismeri az írot és ennek műveit. Ismertetése alapos és a legkevésbé sem szélsőséges. Egyszer ragadja el a hév, amikor védi íróját ellenségeivel szemben. Mint elkeseredett védőügyvéd az ítélőszék előtt, igaz meggőzödéssel hivatkozik az író nagy alakjaira, *Farkas Miklósr*a, *Boór Bálint*-ra, *Szabó Pistára* és mintha ő is, ahogy az író maga, süket fülekre találna, elkeseredetten kiált a tömegek felé: „Szabó Dezsőben balladát örökített meg az erdélyi föld, az erdélyi vér. Mintha ő lett volna a gyermek, aki az Erkönyig nyergében rohan végig azon a szörnyű látomásos éjtéli erdőn.” Eszembe jut az az ismeretlen lírcsnyomás, amely elfogott Goethe Erkönyjének olvasásakor. Az Elsodort falu, a Segítség, a Csodálatos élet, a Nincs menekvés és Tenger és temető gyönyörű sötét képei sorakoznak föl képzeletben, s megettük mintha hallanám a zongora különböző bűgását és egy kísérteties hang susogását:

„Nem hallod, atyám, nem hallod, atyám,

Mit súg a fülembe a kőd-király?”

Úgy érzem, Csanády Györgg ez-zel megoldotta nekünk Szabó Dezső szeszélyes lelkének rejtélyét. Meggyőzött és meggyőzhette azokat is, akik a multkor olyan „erős” kritikát írtak a Megered az eső és Karácsony Kolozsvárt című regényeiről. Igaz, hogy most ez egyszer az alma messzé esett a fájától, de Herceg Ferencnek sem minden regénye *Pogányok*, éppen úgy Szabó Dezsőnek sem minden regénye *Elsodort falu*. Remarque soha életében nem ír olyan regényt, mint a Nyugaton a helyzet változatlan. Azért az előbbi is meg az utóbbi is megmarad annak, aki Szabó Dezsőt sem ulti agyon a Karácsony Kolozsvárt című regénye. Mert abban a nyeregben, amelyben ő ül, ahonnan ő nézi Erdély multját és jelenjét, úgy siratja, ahogy az neki fáj és nem úgy, ahogy X úrnak, vagy Z önagságának tetszik.

Ez a kis kis mű keserű csalódásainak, lemondásának és emberi sebeinek folytatása, melyben az egykori düh és turáni átok kiálszik s helyébe egy korosodó lélek csendes megnyugvása ül.

Két novella. *Feltámadás Makucskán* és *Szent Boldogkőváralján*.

Makucskán éppen feltámadást ünnepel a falu, amikor szétfut a hír, hogy feltámadtak a halottak a temetőben és jönnek vissza a faluba, hogy megegysszen éljenek. A falu nagyon megbotránkozik ezen s mindent megtesz, hogy visszakergessé őket sírjukba. Kivonul a katonaság is és fegyverrel akarja a halottakat visszatérésre kényszeríteni. Egy kis árva sírva kéri a katonákat, hogy ne lőjjenek, mert a halottak közt van édesanyja... A halottak zokogva térnek vissza a sírba. Neki nincs joguk élni. Csak egyszer szabad élni ebben az életben.

Ebben az újszerű témában olyan világosan rajzolja a mai falusi ember élniakarását, hogy a mai falu nyomorult helyzete, a földtúró nép szenvedése szinte bibliai alakot ölt.

A *Szent Boldogkőváralján* szintén a faluról szól, amelyben a paraszt vagyonszerését, kegyetlenségét rajzolja. A parasztleány anyja halála után szétosztja a vagyont a szegények segélyezésére, maga pedig visszavonul és remete lesz. Alig, hogy elmegy a faluból, a jegyző, kántor, tanító s néhány káprási paraszt bezebebeli a szép vagyont s a szegényeknek alig adnak valamit.

Mindkét novella a falu nagy szerelmesének siralma.

Az ellenséges olvasók, írók és kritikusok hangoztatják: na végre megtért a nagy bűnös, a nagy forradalmár. Kegyelemért esedezik. De nagyon tévednek, akik ezt hiszik. Ami igaz, az nem bűn. Ami a társadalmi berendezkedés bűne, az nem az író bűne: ha azt megírja. Viszont az anti izmusoknak is meg vannak a maga indítókai. Itt nem megtérésről, vagy „meggondolta magát”-ról van szó, hanem egy koros fáradt ember visszavonulásáról, megnyugvásáról. Az egykori „zeuszíró” maró villámai szelíd krisztusi szemek tekintetű és türelmes szenvedésévé változott. Mert érez, mert csupa szív és lélek, mint egy tragikus sorsú baladahős. Előtte áll a tenger, háta me-